

רשת
שיעורים
תורה

היכלי תורה

ערש"ק פרשת אחרי מות קדושים ז אייר תשס"ט ♦ דף היומי בבלי: בבא קמא ו ירושלמי: בבא קמא מ

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו

ברש"י: סמך שבת למורא אב, לומר אף על פי שהוזהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו, וכן בשאר כל מצוות.

מאחר שאף בשאר כל מצוות כן, יש לתת טעם מפני מה סמכה התורה דוקא איסור חילול שבת למורא אב, והלא מצות שבת חמורה היא, ואיכא חידוש טפי אם היה הכתוב מלמדנו שאף מצוות קלות אינן נדחות מפני מורא אב.

ונראה לומר שאף על פי ששבת הרי היא ממצוות חמורות שבתורה, בכל זאת יש מקום לומר ששבת תידחה מפני מורא אב יותר מאשר מצוות קלות הימנה, ולפיכך קבעה התורה את הלימוד שאין מורא אב דוחה שום איסור בחילול שבת דוקא.

הטעם לזה הוא, לפי מה שנפסקה ההלכה בשולחן ערוך בהלכות שבת (שו"ד), מי ששלחו לו שהוציאו בתו בשבת להוציאה מכלל ישראל, מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה, ויצא אפילו חוץ לשלש פרסאות, ואי לא בעי כייפינן ליה. וכתב המגן אברהם, דשרי אפילו למאן דאמר תחום שלש פרסאות הוא מדאורייתא, כיון שאנו חוששים שתמיר את הדת ותחלל שבת כל ימיה, אם כן הרי חילול שבת זה שמחלל אביה איסורא זוטא לעומת מה שצפוי לה, ומוטב שיחלל הוא שבת אחת כדי שתשמור היא שבתות הרבה. בזאת מיישב המגן אברהם שלא יסתור דין זה לדין שנפסק לקמן (שכ"י) מי שרוצים לאנסו שיעבור עבירה גדולה, אין מחללין עליו השבת להצילו. היינו, כאשר אנו חוששים שתצא בתו מן הדת ותחלל שבת כל ימיה, אזי אמרינן מוטב שיחלל אביה שבת אחת כדי שתשמור שבתות הרבה. אבל כאשר החשש הוא שיעבור עבירה פעם אחת, אפילו אם היא עבירה חמורה דוגמת עבודה זרה, אין מחללין עליו שבת במלאכה דאורייתא, דמחלל שבת כעובד עבודה זרה.

מעתה שמה שמא יטעה אדם לומר הא תינח בשאר מצוות שאין לעבור עליהן אפילו כאשר אביו מצוה עליו לעבור עליהן, דמאי אולמא דמצות כיבוד אב מהמצוה האחרת, אבל חילול שבת אולי נאמר בה חלל עליו שבת אחת למצות כיבוד אב, ויתקיים בו 'כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיו'.

לכן הוצרך הכתוב ללמדנו בשמירת שבת במיוחד, שאינה נדחית מפני מורא אב.

ע"פ יעלת חן

נושאי הדרה בעלון

ספירת שני ימים בספירת העומר מספק.....בבא מציעא ו

קנין סודר באבנט [גארטעל].....בבא מציעא ז

ללכת בעצמו לפייס חבירו או לשלוח שליח.....בבא מציעא ח

עשרה אנשים שנמצא ביניהם גנב.....בבא מציעא ח

ששים ריבוא עוברים במכונת אם נחשב רשות הרבים.....בבא מציעא ט

שליח שתפס חוב אם יכול הלוה להוציא ממנו.....בבא מציעא י

השתמשות באשה כאשר משמשתו מעצמה.....בבא מציעא יא

קנין חצר במשלוח מנות.....בבא מציעא יא

ד' מינים ומשלוח מנות בקטן הסמוך על שולחן אביו.....בבא מציעא יב

כפתור ופרח.....עמוד 5

צבא מליעא ז

ספירת שני ימים בספירת העומר מספק

בסוגיין מבואר שאדם שהיה מעשר בהמותיו והתחיל למנותם כשהיו יוצאים מפתח הדיר, וקודם שהגיע לעשרה קפצה אחת מהטלאים שמנה כבר וחזרה לתוך הדיר ועכשיו אינו מכירה שמעורבת בין כולם, כולם פטורים מלעשרם בין אלו שהיו בתוך הדיר ובין אלו שיצאו ואפילו אם הם אלף.

בטעם דין זה ביאר רבא שבמעשר בהמה אמרה תורה 'עשירי', והיינו שהתורה הצריכה לעשר בהמה שהוא בוודאות עשירי במנין, ולא אם יש ספק אם הוא עשירי, ובנידון זה כיון שקפץ אחד מהמנויים יש ספק על כל עשירי שמא אינו 'עשירי'.

בתוס' (ד"ה קפץ) הקשו מדוע זה שקפץ לא יתבטל ברוב, שהרי רובם עדיין לא עברו תחת השבט, ויש מהראשונים שתירצו שאף אם זה שקפץ מתבטל מדין רוב, מ"מ אין זה 'ודאי' שהוא עשירי אלא רק מדין רוב, ובדין מעשר בהמה צריך שיהיה ודאי עשירי ולא רק מדין הכרעה והנהגה עפ"י רוב. (שיטמ"ק בשם הרא"ש, ובגרנ"ט בביאור דבריו, ועוד).

לפי יסוד זה נראה שהכרעת רוב אינה אלא הנהגה ולא בירור וודאי, אמנם האחרונים האריכו בכמה וכמה קושיות על יסוד זה, **ובשו"ת דבר אברהם** (ח"א סי' לד אות ד) כתב לבאר, שדברי **השיטמ"ק** שייכים רק בנוגע למנין מעשר בהמה, וזאת עפ"י יסוד חדש שכתב בגדר ספירה, שכל שהסופר לא יודע במדוייק את המספר אין זה בגדר ספירה, וממילא אף שמדין רוב הבהמה הקופצת תתבטל, מ"מ אין זה בכלל ספירה כיון שאינו יודע בוודאות איזו בהמה היא העשירית, והרי התורה אמרה ש'יספור' הבהמות.

לפי זה כתב בדבר מי שנסתפק בימי ספירת העומר כמה ימים לעומר, כגון שאינו זוכר אם היום ל"ב לעומר או ל"ג, שאינו יכול לברך ולספור מספק היום ל"ב לעומר, ואח"כ יאמר היום ל"ג לעומר ואז ייצא ידי חובתו ממ"נ, כיון שספירה שאינה ברורה וודאית אינה ספירה, שמהות הספירה אינה הוצאת המספר מפיו אלא הידיעה איזה יום היום לעומר, ואם אינו יודע ואומר מספק שני ימים אין זה אלא קריאת מלות הספירה, ואין זה נקרא ספירה.

אמנם למעשה כתב הדבר אברהם שאע"פ שהסברא נכונה ויש לה סמוכים, מכל מקום כיון שמהראשונים מוכח שלא סברו כך, על כן למעשה אפשר לספור ב' ספירות מספק, ולפי שספירה בזמן הזה דרבנן אולי נכון יותר שיספור ב' ספירות מספק בלא ברכה.

ובשו"ת ערוגת הבשם (סי' קסח) כתב, שמי שמסופק כמה היום לעומר וספר המנינים שמסופק בהם, דהיינו שאמר היום ארבעה ימים, היום חמשה ימים, לא יצא ידי חובה כיון שלא ספר מניין מבורר. אך עיין **בשו"ת מנחת יצחק** (ח"ח סי' מח) שהעיר על דבריו. וע"ע **בשו"ת דגל ראובן** (סי' כה) **ובשו"ת קרן לדוד** (סי' קמז).

צבא מליעא ז

קנין סודר באבנט [גארטעל]

אחד הקניינים המועילים לקניית קרקעות ומטלטלים הוא קנין סודר. סדר הקנין מבואר **בשו"ע** (ח"מ סי' קצה) שהקונה נותן למקנה כלי כל שהוא, ואומר לו קנה זה תמורת הקרקע או המטלטלין שמכרת או שנתת לי. ולדעת הרמ"א אין נוהגין שיאמר לו הקונה כן, כי מסתמא על דעת כן הוא נותן לו. וכיון שמשך המקנה הכלי, נקנה הקרקע או המטלטלים ללוקח או למקבל מתנה בכל מקום שהוא.

והנה בסוגיין אמר רב משרשיא, האי סודרא כיון דתפיס ביה שלש על שלש, קרינן ביה 'ונתן לרעהו'. וברש"י כתב לדייק שלקנין סודר צריך בגד שהוא שלש על שלש, כיון שבגד שהוא פחות משיעור זה אינו בכלל כלי, ולקנין צריך כלי. כך כתב גם הנמוקי יוסף שצריך לקנין סודר דבר חשוב, ובגד ששיעורו פחות מג' אצבעות אינו בכלל בגד כמבואר בדיני טומאה.

לפי זה דנו הפוסקים אם אפשר לעשות קנין זה באבנט [גארטעל] ששיעורו פחות מג' על ג' אצבעות, ולגבי טומאה נחלקו הראשונים אם בגד כזה נחשב לבגד לענין טומאה.

בשו"ת דברי יציב (ח"מ סי' נה) כתב, שאף שבטומאה נחלקו הראשונים בדינו של בגד כזה, מכל מקום לענין קנין סודר לכל הדיעות הוא מועיל לקנין, וזאת מפני שאף אם אינו נחשב לבגד, מ"מ אין צורך בבגד לקנין סודר, וכל שהוא משמש ללבישה או לשימוש אחר יש לו חשיבות ומועיל לקנין, וכמו שמשמע מדברי הנמוקי יוסף שלקנין צריך בגד חשוב ולא דווקא ג' על ג', ורק בדיני טומאה גזרה התורה שרק בגד מקבל טומאה. ועיי"ש שהאר"ך שגם לענין טומאה בבגד גמור אף אם אינו ג' על ג' הרי הוא מקבל טומאה, וכ"ש לענין קבלת קנין שמועיל באבנט שהוא בגד. ומה גם שלובשים אותו לתפלה משום 'הכון לקראת אלקיך ישראל', א"כ דומה לתכשיט שמתנאה בו לפני המלך, וגם שהדרך ללובשו כשהולכים לצדיק ואדם חשוב, ותכשיט מקבל טומאה בכל שהוא.

בסיום דבריו כתב, שבקנינים שלנו באירוסין ונשואין וכדו' שאין עושין אותם בתורת הקנאה, אלא להתחייבות בעלמא בודאי שמועיל אף בפחות מג' על ג' שעכ"פ לא גרע מפירות, כמבואר **בהגהות רעק"א** (ח"ו סי' קצה ס"ב) שאפילו בפירות כיון שמשך הפירות נתחייב זה ליתן לו בתורת חיוב, רק שלא נקנה לו אותו כלי.

בשו"ת להורות נתן (ח"ו סי' קכד) כתב, שאפשר לעשות קנין בבגד זה כיון שהוא בגד גם לגבי טומאה, וכן נקט **בשו"ת שבט הלוי** (ח"ט סי' שז) שבודאי מותר לעשות קנין חליפין עם גארטעל, ומ"מ הוסיף שמקפיד לכתחילה לעשות הקנין על סודר חשוב כדי להחשיב הקנין, וכדי שהחתן יבין שאין זה משחק.

ובשו"ת חסד יהושע (ח"ב סי' לה) כתב, שנוהגים בכל בתי דינין שבישראל לעשות הקבלת קנין עם האבנט, ועיי"ש שהאר"ך בזה. וע"ע **בשו"ת קנה בשם** (ח"ג סי' קיג) שדן בדבר שאריות בגדים שתופרים שיש בהם ג' על ג' אצבעות, אם מועילים לקנין סודר.

ללכת בעצמו לפייס חבירו או לשלוח שליח

הרמב"ם (תשובה פ"ב ה"ט) כתב, אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרים אלא על עבירות שבין אדם למקום, אבל עבירות שבין אדם לחבירו אינו נמחל לו לעולם עד שיחזיר לחבירו מה שהוא חייב לו, ואף על פי שהחזיר לו הממון שחייב לו צריך לרצותו ולפייסו ולבקש ממנו שימחול לו, ואם לא רצה חבירו למחול לו, מביא לו שורה של שלשה בני אדם מריעיו ומידידיו שיבקשו ממנו שימחול לו, ואם לא נתרצה להם מביא לו שורה שניה ושלישית, ואם בכל זאת לא רצה להתפייס מניחו והולך לו, וזה שלא מחל הוא החוטא.

מלשון הרמב"ם משמע שבפעם הראשונה על החוטא לחבירו ללכת בעצמו אליו לפייסו, ורק אם סירב להתפייס עמו, שולח לו שלש שורות של בני אדם לפייסו. וכן כתב המהר"י בן חביב בעין יעקב (סוף יומא, הו"ד במטה משה סי' תתמח) שמה שיש נוהגים שכאשר יחטא איש לרעהו והקניטו בדברים נכנס אדם אמצעי לתווך השלום ביניהם, ואחר שמדבר עם הנעלב ומפייסו, חוזר ובא המעליב עצמו לבקש מחילה מחבירו, מנהג טעות הוא, אלא עליו ללכת מתחילה בעצמו אצל הנעלב, ויבקש ממנו מחילה עד שיאמר לו סלחתי. אולם הפרי חדש (שם) כתב שאין דברי המהר"י בן חביב מוכרחים. ובמטה אפרים (סי' תרו ס"א) כתב, שאם קשה עליו ללכת בעצמו מתחילה, או שיודע שקרוב הפיוס לבוא על ידי אדם אמצעי מידידיו שיתווך השלום ביניהם, ובפרט אם הוא אדם מכובד, רשאי לעשות כן על ידי אמצעי.

והנה הגאון רבי יוסף בן רבי בספר דרך המלך (תשובה פ"ב ה"ט) העיר מדוע שלחו אחי יוסף שלוחים אליו לפייסו, כנאמר בפרשת ויחי (בראשית נ טז), ורק לאחר מכן נאמר (שם יח) שהאחים עצמם הלכו לפייסו. וכתב לתרץ, לפי מה שאמרו במדרש שהשליחים האלה היו בני בלהה ובני זלפה שהיו רגילים אצלו ומקורבים אליו, ומכיון שגם הם היה להם חלק במכירתו של יוסף, וגם עליהם היה מוטל לפייסו ולבקש מחילה ממנו, רשאים היו להקדים לפייסו עבור חטאם כלפיו, ואחר כך גם על שאר האחים, וכעין מה שאמרו בסוגיין מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה.

עשרה אנשים שנמצא ביניהם גנב

בפרשת מקץ (בראשית מד י) נאמר שיוסף אמר לאחיו שמי שימצא הגביע בידו הוא יהיה עבד, ואתם תהיו נקיים. רש"י פירש, שיוסף אמר להם שאמנם מן הדין כולכם חייבים בדבר, שהרי עשרה שנמצאת גניבה ביד אחד מהם כולם נתפשים, אבל אני אעשה לכם לפנים משורת הדין, ורק אשר ימצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד.

אולם הרמב"ן (שם) כתב, שיוסף אמר להם שמן הדין אינו מעניש את כולם כיון שבהמצא גניבה ביד אחד מעשרה אנשים אין חיוב על כל העשרה, אלא א"כ נועדו בגניבה יחדיו ללכת לגנוב, ולקח אחד מהם את הגנבה לדעת כולם שאז כולם חייבים.

בספר דרש משה (עמ' לא) כתב לבאר בדברי רש"י שאמנם בידי אדם אדם אין נענשים העשרה שביניהם נמצא הגנב, אבל לפי מדת הדין יש להעניש את כולם, כיון שאם היו חוששין הרבה לאיסור גניבה עד שהיה מאוס הרבה ביניהם, היתה מהם השפעה על כל שבסביבותם שיזהרו מאיסור גניבה, כי כל אדם יש לו להשגיח בגופו ובעצמו על כל דבר איסור באופן שכל הרואה אותו יבין שצריך להתנהג כן, ואם לא היתה השפעתם על איזה מהחבורה הרי זה ראייה שגם הם אין חוששין כ"כ ולכן יש להם ליענש, והאדם יש לו להתבונן במעשיו כשנמצא אחד ממקורביו שמזלזל באיזה מצוה ואיסור.

שישים ריבוא עוברים במכונת אם נחשב רשות הרבים

בראשונים נחלקו אם בכדי שיהיה מקום נחשב כרשות הרבים לגבי שבת צריך שיהיו שישים ריבוא בוקעים בה והולכים שם, או שמא אין צורך בזה וכל שרוחבה הוא ט"ז אמה והיא מפולשת, [וכל שאר התנאים שהוזכרו בשו"ע (או"ח סי' שמה ס"ז)] דינה כרשות הרבים.

להשיטות שסוברות שצריך שיבקעו שישים ריבוא בדרך זו כדי שתיחשב רשות הרבים, דנו הפוסקים האם צריך שיבקעו דווקא בהליכה רגלית, או שאף על ידי נסיעה בקרון, רכבת, או במכונת, גם כן יחשב הדבר לבקיעת רבים.

שיטת המג"א (סי' שסג סק"ל) שאם רבים בוקעים בו על ידי ספינה נחשב הדבר לבקיעת רבים ונעשה רשות הרבים.

אך דעת היעב"ץ (שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' ז) שבקיעת רבים על ידי ספינה אינה בקיעה, ואינו נחשב כרשות הרבים ע"ז, וכך נקט גם הבית אפרים (מרגליות, או"ח סי' כו) לענין יושב בקרון או בספינה, והישועות מלכו (סי' כו) לגבי הנוסעים ברכבת מעיר לעיר, שאין להחשיב הדרך כרשות הרבים מחמת הנוסעים ברכבת, כיון שהקרון הרי הוא כרשות היחיד, שהרי הוא מוקף מחיצות, ולפיכך אינן מצטרפים לבקיעת רבים.

בשו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' עה) כתב להוכיח מסוגיין כדברי השאילת יעב"ץ והישועות מלכו, שהרי הגמרא אומרת שהספינה אינה חצר מהלכת, כיון שהיא מצד עצמה מונחת, ורק המים מוליכים אותה.

ולפיכך נראה, שגם הנוסעים במכונות לא יחשבו כחצר מהלכת אלא כנחים ברשות הרבים, ולא יהיה בה דין רבים בוקעים, ואם כן, בכביש ראשי שאסור להולכי רגל לעבור בו כלל, אלא על ידי נסיעה ברכב, נראה שאינו רשות הרבים, כיון שאין רבים בוקעים בו.

עוד כתב (שם ח"ו סי' פז) שרשוב המיועד בחציו האחד לגברים ובחציו האחר לנשים, מסתבר שיחשב כרשות הרבים, כיון שהמקום מיועד להילוך הרבים נשים או גברים, ואין דבר החוצה ביניהם ומפרידם לנשים, אבל רחוב שחוצה אותו כביש המיועד למכונות בלבד [שהם רשות היחיד], אף המדרכות שבצידי לא יחשבו לרשות הרבים, אם לא הולכים בכל אחד מצידי הרחוב שישים ריבוא, כיון שמפסיק הכביש ביניהם שאסור להולך רגל ללכת שם, ונחשבים כשני רחובות נפרדים.

בשו"ת חשב האפוד (ח"ב סי' יב אות ב) כתב, שדבר פשוט הוא שהכל נכנסים לחשבון שישים רבוא בין רוכבים בין יושבים בעגלות בין יושבים במכונות, ואם יושבים במכונת אחת כמה אנשים כל בן אדם נמנה לעצמו. ועיין בשו"ת אז נדברו (ח"ז סי' פט) ובשבט הלוי (ח"ה סי' נג) מה שכתבו בזה.

שליח שתפס חוב אם יכול הלוח להוציא ממנו

בסוגיין מבואר שהתופס בשביל בעל חוב, אם הוא במקום שחב בזה לאחרים לא קנה. נחלקו הראשונים מה הדין באופן שהשליח התופס נשלח על ידי הבעל חוב, דעת רש"י (ד"ה תופס) שקנה, שכשם שהבעל חוב עצמו יכול לתפוס, כך שלוחו יכול לתפוס והטעם שידו כידו. אך שיטת התוספות (ד"ה תופס) שאף בעשאו שליח לא קנה, משום שאינו יכול למנות שליח לחוב לאחרים. וכך נפסק בשולחן ערוך (חו"מ סי' קה ס"א).

בשו"ת דברי ריבות (סי' רטו) הובא מעשה באדם ששלח שליח להביא עבורו סחורה ממקום למקום, ובעוד הסחורה בידי השליח תפסו שליחי בעלי החובות של המשלח את הסחורה, ומאחר והיו בעלי חובות נוספים, הרי שתפיסה זו מוגדרת כתופס השליח לבעל חוב במקום שחב לאחרים. ומשום כן רצה בעל הסחורה [הלווה] להוציא את הסחורה מידיהם, בתואנה שתפיסתם לא הועילה, שהרי הם תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים, וכשיטת התוספות והשו"ע, שאף על פי שנשלחו על ידי המלווים, מכל מקום כיון שיש בעלי חובות נוספים תפיסתם אינה מועילה, כדין תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים.

הדברי ריבות פסק שתפיסתם מועילה ואין הלווה יכול להוציא מהם, אף על פי שחבו לבעלי החובות האחרים בתפיסה זו. וביאר, שהדין שתופס לבעל חוב לא קנה, משמעויות היא שבעלי החובות האחרים יכולים ליטול מן השליח שתפס את הנכסים לבעל חוב פלוני ולגבותם בחוב שלהם, משום שאינו יכול להתמנות כשליח לחוב לאחרים, כפי שנתבאר בדברי התוספות.

אך הלווה עצמו אינו יכול להוציא מן השליח, שמכיון שהלווה מודה על עצם החוב נמצא שאינו בעל דברים שלו, שהרי התופס לא חב דבר בתפיסתו ללווה שבכל מקרה צריך לשלם חובו, ורק לבעלי החובות הנוספים הוא מפסיד בזה שהם לא יוכלו לגבות החוב, ולפיכך אין התופס נחשב לבעל דברים של הלווה, והתפיסה הועילה.

כראיה לדבריו, הביא את דברי **הרא"ש** בסוגיין (סי' כז) שהקשה, כיצד בכל מקום מועילה תפיסתו של שליח מהלווה כשאין בידו הרשאה מהמלווה אף כשאינו חב לאחרים, ומדוע לא יטעון הלווה כנגדו לאו בעל דברים דידי את, שהרי אינו בא מכוח הרשאה ואיך יוציא ממנו ממנו זה. ותירץ **הרא"ש**, שכיון שהתפיסה אינה נעשית בדרך של תביעה בבית דין אלא על ידי תפיסה בפועל, לפיכך אינו זקוק להרשאה ואין הלווה יכול לדרוש ממנו שיחזיר את מה שתפס, כיון שזכה בו כבר עבור המלווה. וכתב הדברי ריבות, שאם באופן שאין הרשאה אמר הרא"ש את חידושו, כל שכן שכאשר יש בידו הרשאה, שאין הלווה עצמו יכול להוציא ממנו את שתפס.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

השתמשות באשה כאשר משמשתו מעצמה

בגמרא בקידושין (ע.) מבואר שאסור להשתמש באשה, ודין זה נפסק **בשו"ע** (אהע"ז סי' כא ס"ה). בפוסקים דנו האם איסור זה נאמר רק כאשר מצווה עליה לשמשו, או אף כאשר משמשתו מעצמה.

המהרש"א (שבועות ג. ד"ה אכתי) הוכיח מסוגייתנו שאיסור זה נאמר אף באופן שמשתמש בה ללא ציווי. שהרי הגמרא אומרת [באחד התירוצים] שהנפקא מינה בין רב סמא לרבינא היא באיש שאמר לאשה אקפי לי קטן, והקשו התוספות (ד"ה אקפי) מדוע לא העמידה הגמרא באומר לה אקפי לי גדול, אך לדברי **המהרש"א** מתורצת קושייתם, שאי אפשר להעמיד באומר אקפי לי גדול, כיון שאסור הניקף להשתמש באשה, אף כשהניקף עצמו אינו מצווה אותה על שימוש. וכך נקט **בשו"ת האלף לך שלמה** (סי' קיא) משום הוכחה זו.

אך **בשו"ת באר משה** (ח"ד סי' קיג) כתב לדחות ראייה זו משום שאף על פי שאכן הקפת הראש על ידי אשה אסורה אף בלי ציווי, מ"מ עדיין יתכן לומר ששאר השימושים יהיו מותרים באשה ללא ציווי, ודווקא בהקפת הראש אסור כיון שהדבר מגונה ביותר, שהרי דרך המקיף לממש בראשו של הניקף ולעיין יפה אם הוסרו כל השערות, וכמו כן דעתה ליפותו, ובאופן זה יודו כולם שאסור להקיף אם הוא גדול.

והנה **המקנה** (קידושין ע. ד"ה תיתי דונג) חלק על **המהרש"א**, ולדבריו מותר להשתמש באשה כאשר אינו מצווה אותה לכך, והיא עושה זאת מעצמה. והוכיח את דבריו ממה שביקש רב נחמן (קידושין שם) שבתו תשמש אותם ותגיש להם דבר מאכל, ולא חשש לאיסור השתמשות באשה, כיון שעשתה זאת מעצמה וללא ציווי, [ומה שהשיב לו רב יהודה שאסור להשתמש באשה כלל, ביאר המקנה שכוונתו להחזרת הכוס לידי בתו, שהיא אסורה כיון שנעשית על פי ציווי].

ובשו"ת באר משה (שם) כתב, שכיון שהטעם שאין משתמשים באשה הוא כדי שלא להרגילה בין האנשים כמו שכתב **רש"י** (שם ד"ה אין), אם כן לא מסתבר כלל לחלק בין מצווה אותה לכך ובין עושה זאת מעצמה, שהרי סוף סוף רגילה היא כעת בין האנשים.

קנין חצר במשלוח מנות

יש מהראשונים שכתבו שחצר שאינה משתמרת אינה קונה אלא באמירה מפורשת תקנה לי שדי, ולפי זה ביארו מה שאמרו בסוגיין יודע אני שעומר שיש לי בשדה פועלים שכחוהו לא יהא שכחה, כי אין די בכך שהוא זכור והרי אינה שכוחה אף בלא אמירתו, אלא רק כשאומר שחפץ בו קנאו, ואף כי אין כאן קנין גמור מן ההפקר. אולם יש מהראשונים שכתבו שלשון זו אינה בדווקא.

מסופר על הרב מבריסק זצ"ל כשהביאו לו משלוח מנות בפורים היה ממתין עד שיונח על השלחן ואז היה אומר תקנה לי חצרי (הובא ביזכור לדוד עמ' שסו), ויש שביארו שחשש שמא נחשב הבית כחצר שאינה משתמרת לו משום שאר בני הבית שיכולים ליטול, ולכן הקפיד על אמירה הנ"ל כשיטת הראשונים שרק באמירה קנה. וע"ע **בשדי חמד** (אסיפת דינים מערכת פורים סי' יד) על משלוח מנות לישן.

צבא מליענא יב

ד' מינים ומשלוח מנות בקטן הסמוך על שולחן אביו

בסוגייתנו מבואר שמציאת קטן הסמוך על שולחן אביו, שייכת לאביו. ובנימוקי יוסף (ו. מדפי הרי"ף) הביא את דעת הראשונים הסוברים שאף במתנה הדין כך, ואם נתנו מתנה לקטן הסמוך על שולחן אביו, הרי היא של אביו. ואף אם אביו נתן לו מתנה, הרי היא של אביו, כיון שאין לו יד לזכות בעצמו כלל. דין זה הובא להלכה ברמ"א (חו"מ סי' ער ס"ב).

בפוסקים הובאו כמה נידונים הנובעים להלכה מדין זה.

השבט הלוי (ח"ח סי' קנב) הקשה מהמבואר בגמרא בסוכה (מו:): שאין להקנות לקטן לולב ביום הראשון של חג הסוכות, שהרי הקטן יכול לזכות אך אינו יכול להקנות לאחרים, וצריך שיהיה הלולב שלו ביום הראשון שהרי נאמר בו 'לכם', ואם יתן לקטן שוב לא יוכל הגדול לזכות ממנו ולקיים המצוה, ולהאמור לעיל, מה שמבואר בדברי הגמרא שהקטן קונה לעצמו, הדברים אמורים רק בקטן שאינו סמוך על שולחן אביו, שהרי בסמוך על שולחן אביו אין לו יד לקנין כלל.

אם כן קשה, כיצד יקיים אב שבניו סמוכים על שולחנו [שכך הוא הדבר ברוב המקרים] את מצות חינוך לארבעת המינים בבניו אלו, הרי אף אם יקנה להם את ארבעת המינים שרכש עבורם, לא יזכו הקטנים בזה, שהרי אין להם יד לזכות, ונמצא שעדיין של אביהם הם ולא קיימו מצות ד' מינים כהלכתה, שהרי אינם שלהם.

לפיכך כתב בעל **שבט הלוי**, שאף שמצוות חינוך צריכה להיעשות כעין המצווה האמיתית, מכל מקום דין שאול אינו מעכב בקטן ואין צריך בה את כל דקדוקי הדינים שבמצווה האמיתית. וכך מבואר בטורי אבן (הגיגה ו.). ולא כמו שמבואר במג"א (סי' תרנח סק"ח) שבקטן צריך שיתקיים הדין 'לכם' שבד' מינים [ועי' בדבריו שסתר הוכחת המג"א מהרא"ש], אלא בהכרח שדין לכם אינו שייך בקטן, ולפיכך יוצא אף בשאול. ונמצא, שאב הנותן לבנו ד' מינים משלו, אף שהקטן לא זכה בהם כפי שנתבאר, מכל מקום הוא מקיים מצוות חינוך בכך שלימד לבנו את צורת המצווה.

נידון נוסף הנובע מהלכה זו, נוגע לנתינת משלוח מנות לקטן. **הערוך השולחן** (או"ח סי' תרצה ס"ד) הכריע, שהנותן משלוח מנות לקטן, יצא ידי חובת 'משלוח מנות איש לרעהו', כיון שקטן גם נקרא 'רעהו', אמנם, דעת רבי חיים פאלאג'י בספרו מועד לכל חי (דיני פורים סי' לא ס"ק פו) **והבן איש חי** (שנה א פרשת תצווה הלכות פורים סקט"ז), שאין יוצאים ידי חובת מצוות משלוח מנות בנתינה לקטן.

אמנם, אם נותן לקטן הסמוך על שולחן אביו, כתב בשלמי תודה (פורים עמ' רפה) שאפשר שיוצא ידי חובת משלוח מנות לכל הדעות, והטעם, שהרי אין לקטן זה יד כלל, ומה שנותנים לו שייך לאביו מיד, והרי זה כשולח לאביו. אך סיים, שאפשר שהדבר תלוי במחלוקת האחרונים [עי' מחנה אפרים זכיה ומתנה סי' ב] בגדר זכיית אביו ממנו, האם משמעות הדבר שאביו זכה מיד הנותן, או שפירוש הדבר הוא שהקטן זוכה ואביו זוכה ממנו מיד, ולפי דרך זו שהקטן זוכה קודם, אפשר שעדיין לא יצא ידי חובתו, כיון שנתניתו היתה לקטן, ולא לאביו שזכה ממנו אחרי כן.

אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט

בימי האדמו"ר הזקן (בעל התניא) ישבו זקני החסידים בהתוועדות, ופירשו את המשנה בקידושין (פ"א מ"ו) רשות הגבוה בכסף רשות הדיוט בחזקה, כך רשות הגבוה, הרוצה להגביה את עצמו, בכסף לשון כיסופים, היינו, יגיע לידי זה על ידי כיסופים ואהבה לבורא יתברך, רשות ההדיוט הרוצה להימלט מרשות ההדיוטות, בחזקה, צריך לפעול בחוזק יד בתקיפות. היה שם אותה שעה האדמו"ר האמצעי והוא אז בן שמונה תשע, פתח ואמר אל זקני החסידים, ועדיין לא פירשתם סיפא של המשנה, והיא אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, והוא הלואי תהיה אמירתו לגבוה, כלומר התשוקה לעליה, כמסירתו להדיוט, נעשית באותה מסירות שהוא עוסק במילי דהדיוטא.

(באר החסידות)

התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה

רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות וכו' (סוף אבות) ויש לנעוץ עם תחילת הפרק משה קיבל תורה מסיני וכו'. דהנה לכאורה קשיא, לשיטת רש"י (בגיטין יא: ד"ה ואפי' במקום) דאף בעשאו שליח, ל"א בתופס לבע"ח במשח"ל קנה, א"כ האיך קנה מרע"ה התורה לישראל, הלא מלאכי השרת היו טוענים תנה הודך על השמים, וכן האומות העולם אמרו מה ראו להתקרב אלו יותר מאלו א"כ חב לאחרים דלא קנה. וצ"ל כמו"ש הנוב"י (שו"ת מהדורא קמא אה"ע סי' סד), במקדש ע"י שליח דלא מהני חב לאחרים יען שברצון האשה תלי', א"כ ממילא ז"ש רבי חנינא בן עקשיא רצה הקב"ה לזכות את ישראל דוקא, לכן שפיר משה קיבל תורה מסיני וכו' וקנאה, ול"מ תופס לבע"ח במשח"ל, ודו"ק.

(לחם אשר, אבות)

דכתיב כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים

פירוש הכי קאמר, כי לי בני ישראל, ולכן אפילו אם יהיו עבדים לאחרים לא יחולו עליהם דין עבדות, יען כי עבדי הם.

(בן יהוידע לרבי יוסף חיים מבגדאד זצ"ל)

עבדי הם ולא עבדים לעבדים

נראה לפרש שכאשר עובד בשביל שכר העוה"ב, הרי עובד היא לעצמו ולא לקונו והוא עובד אל זר, וכן הוא הביאור עבדי הם ולא עבדים לעבדים, עבדות צריכה להיות בשביל שעבדי הם ולא עבדים לעבדים, דכאשר עובד בשביל לקבל שכרו הרי הוא עובד לעצמו והרי זה כעבד לעבדים. והוא יסוד עבודת ראש השנה אמרו לפני מלכות כדי שתמליכוני עליכם, שעבודת האדם חייבת להיות מחמת המלכות שהקב"ה הוא מלך ואנו עבדיו. וזו היא עבודה קשה וכש"נ, ראשית מחמת שטבע האדם להביט אל החומר, ולא אל צורת הדברים, והחומר עובד כדי לקבל תמורה, ועוד שהורגל לכך מנעויות וכתבאר לעיל, שלנער חינוך לעבדות הוא בדרך זה, שיעבוד עבור קבלת תמורה, ולכן השתרשה בקרבו עבדות לשם קבלת שכר.

(אור יחזקאל, ח"ב שיחות אלול)

לומדים את הדף

בשפה ברורה

תלמוד בבלי המבואר שפה ברורה

- תבנית הגמרא מתוך תלמוד בבלי 'עוז והדר מהדורת פריעדמאן'.
- הביאור נוסח לאחר עריכתו ע"י צוות תלמידי חכמים מומחים ללשון, המעניק ללומד פשטות ובהירות שתלווה אותו לאורך כל מהלך הסוגיא בקו אחיד וברור.
- עמוד ביאור אחד בלבד מול כל עמוד גמרא.
- הקדמה מקיפה לכל מסכת.
- סיכום כולל של מהלכי הגמרא ומסקנותיה.
- בהסכמת ובהכוונת כל גדולי ישראל שליט"א.
- עימוד מאיר עינים שאין דומה לו, חד וברור באותיות משיבות נפש.
- מודפס על נייר קרם משובח תוצרת חו"ל (ללא חילול שבת ח"ו).
- כריכה איכותית מפוארת מסקאי עבה במיוחד, הנשמרת לאורך שנים רבות.
- המבצע נמשך, רוכשים כרך ומקבלים חוברות לכל המסכת במתנה!

עד כה יצאו לאור מסכת סוכה - ביצה, נדרים, נזיר - סוטה, גיטין, קידושין, בבא קמא

מוקד הזמנות:

1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

להגדיל תורה ולהאדירה